

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Стратегія мовної освіти визначається Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті щодо обов'язкового оволодіння громадянами України державною та однією з іноземних мов. Мовленнєве виховання дітей є однією з найважливіших умов їхнього всебічного розвитку. Вимога особистісно орієнтованої дошкільної освіти в Україні передбачає звернення до базових якостей особистості дошкільника, пов'язаних з реалізацією його потреби в активності, розв'язання завдань формування у дітей іншомовних умінь і навичок в умовах дошкільного навчального закладу.

Проблема мовленнєвої активності дітей дошкільного віку (на матеріалі оволодіння рідною мовою) вивчалась у вітчизняній лінгводидактиці крізь виміри різних аспектів: дошкільної лінгводидактики (А. Богуш), культури мовлення (Н. Бабич, Б. Головін), мовленнєвої діяльності (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Дзюбишина-Мельник, Н. Зарубіна, К. Крутій, Т. Науменко, Т. Піроженко, Ф. Сохін) тощо. Доведено, що раннє – у дошкільному віці – засвоєння іноземної мови, на думку багатьох дослідників (Н. Басова, М. Безруких, В. Бухбіндер, Н. Гальскова, Г. Рогова та інші), є найбільш сенситивним. Однак аналіз теоретичних джерел і теоретичної практики засвідчив, що формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку на заняттях з іноземної мови ігнорується, увага педагогів зосереджується здебільшого на словниковій роботі.

Результати педагогічних спостережень засвідчують наявність суперечностей між:

- зростаючими вимогами до якості навчально-виховного процесу з іноземної мови, необхідністю стимулювання мовленнєвої активності старших дошкільників у зв'язку з підготовкою їх до шкільного навчання та недостатньою розробленістю методики активізації мовлення дітей англійською мовою, що не дає змоги максимально повно й ефективно розв'язувати це завдання у дошкільних навчальних закладах;

- психологічною і соціальною готовністю дитини старшого дошкільного віку до опанування найпростіших навичок спілкування іноземною мовою та відсутністю методик навчання англійської мови в умовах дошкільних навчальних закладів, що забезпечують максимально ефективне використання вікових можливостей дітей, найбільш сприятливих для стимулювання їхньої мовленнєвої активності.

Недостатня науково-теоретична розробленість означеної проблеми, важливість її методичного забезпечення зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови».

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами.

Дослідження виконано відповідно до наукової теми Маріупольського державного гуманітарного університету «Теоретико-методичні засади підготовки філологів за двома спеціальностями у ВНЗ України» (№ 010U008909). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Маріупольського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 09.03.2005 р.) й узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 3 від 21.03.2006 р.).

Мета дослідження – науково обґрунтувати педагогічні умови формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання їх англійської мови та розробити методику їх реалізації.

Завдання дослідження:

1. Визначити та науково обґрунтувати сутність поняття «англомовна мовленнєва активність старших дошкільників», уточнити поняття «активність», «мовленнєва активність».

2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості англомовної мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку.

3. Виявити й науково обґрунтувати педагогічні умови формування англомовної мовленнєвої активності дітей.

4. Розробити та експериментально апробувати методику реалізації педагогічних умов формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови.

Об'єкт дослідження – мовленнєва активність дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови.

Гіпотеза дослідження – формування мовленнєвої активності старших дошкільників у процесі навчання англійської мови буде успішним за наявності таких педагогічних умов:

- комунікативної спрямованості процесу навчання англійської мови;
- диференційовано-індивідуалізованого підходу до навчання англійської мови;
- забезпечення позитивних емоційних стимулів навчання.

Методи дослідження. З метою визначення стану розробки проблеми формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови проведено аналіз і систематизацію філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури. Задля

визначення сутності основних понять дослідження, обґрунтування педагогічних умов формування англомовної мовленнєвої активності старших дошкільників застосовано методи систематизації й узагальнення даних, цілеспрямованого систематичного спостереження за навчально-виховним процесом у дошкільних навчальних закладах. З'ясування стану практичної роботи з навчання дітей англійської мови в дошкільних навчальних закладах, визначення змісту діяльності педагога з навчання дітей старшого дошкільного віку англійської мови здійснено методами теоретичного моделювання, порівняльного аналізу варіативних програм виховання дітей дошкільного віку, навчальних і методичних посібників. Виявлення особливостей навчання англійської мови, визначення критеріїв та рівнів сформованості мовленнєвої активності старших дошкільників відбувалося завдяки анкетуванню вихователів і батьків; бесідам з дітьми, педагогічному спостереженню. З метою перевірки експериментальної моделі та методики формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови проведено педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи). Для узагальнення, якісного і кількісного аналізу експериментальних даних та виявлення закономірностей їх зміни використано методи математичної статистики.

База дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі дошкільних навчальних закладів №№ 47, 141, 142, 160, 165 м. Маріуполя Донецької області. Загальна кількість дітей, які брали участь в експерименті, складає 96 осіб. Крім того до констатувального та формувального етапів експерименту було залучено 162 батьків та 48 вихователів.

Наукова новизна дослідження: уперше досліджено й науково обґрунтовано необхідність і потенційні можливості формування мовленнєвої активності старших дошкільників у процесі навчання англійської мови; з'ясовано сутність і структуру феномену «англомовна мовленнєва активність дітей старшого дошкільного віку»; визначено педагогічні умови її формування (комунікативна спрямованість навчання англійської мови; диференційовано-індивідуалізований підхід до навчання англійської мови; забезпечення позитивних емоційних стимулів навчання); розроблено модель і зміст формування англомовної мовленнєвої активності за трьома визначеними напрямками (навчальні заняття з англійської мови, робота з дітьми поза навчальними заняттями та робота з дітьми вдома); уточнено поняття «активність», «мовленнєва активність»; визначено критерії (мотиваційний, змістовий та вольовий), показники (бажання спілкуватись англійською мовою, позитивне ставлення до занять англійською мовою, розвиток

пізнавального інтересу, прагнення дітей до вивчення англійської мови, розуміння змісту англомовної лексики, опанування англомовних лексико-граматичних навичок, логічна послідовність у складанні діалогічного та монологічного висловлювань англійською мовою), схарактеризовано рівні сформованості англомовної мовленнєвої активності в старших дошкільників; дістала подальшого розвитку методика формування мовленнєвої активності дошкільників у процесі навчання англійської мови.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено методику і систему занять з навчання дітей англійської мови, дидактичні й мовленнєві ігри, англомовні мовленнєві ситуації, спрямовані на формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі засвоєння англійської мови. Результати дослідження можуть бути використані вихователями і викладачами англійської мови в дошкільних навчальних закладах, укладачами програм, навчально-методичних посібників для роботи з дошкільниками, а також у викладанні методики навчання англійської мови у вищих навчальних закладах (для студентів дошкільного фаху); під час проведення лекційних, семінарських і практичних занять з методики розвитку мовленнєвої активності дітей дошкільного віку.

Матеріали дисертаційної роботи впроваджено в роботу дошкільних навчальних закладів № 47 управління освіти міської ради м. Маріуполя (акт про впровадження № 153 від 12 грудня 2008 р.), № 141 управління освіти міської ради м. Маріуполя (акт про впровадження № 95 від 27 грудня 2007 р.), № 142 управління освіти міської ради м. Маріуполя (акт про впровадження № 52 від 27 грудня 2007 р.), № 160 управління освіти міської ради м. Маріуполя (акт про впровадження № 113 від 17 грудня 2007 р.), № 165 управління освіти міської ради м. Маріуполя (акт про впровадження № 84 від 16 листопада 2008 р.), а також у навчальний процес Маріупольського державного гуманітарного університету (акт про впровадження № 920/01 – 20/05 від 17 червня 2008 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечувалася теоретичним і практичним обґрунтуванням вихідних положень; використанням комплексу методів дослідження, адекватних його предметові, меті і завданням; якісним та кількісним аналізом експериментальних даних; дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на міжнародних: «Виховання в процесі навчання» (м. Мінськ, 2005 р.), «Світ дитинства та освіта» (м. Магнітогорськ, 2007 р.); всеукраїнських науково-практичних: «Модернізація дошкільної освіти: проблеми та

перспективи» (м. Бердянськ, 2005 р., 2006 р.), «Професіоналізм педагогічних кадрів дошкільної освіти: сучасні підходи, концепції, досвід» (м. Ніжин, 2006 р.) конференціях; наукових семінарах, засіданнях кафедри дошкільної освіти та підсумкових науково-практичних конференціях викладачів Маріупольського державного гуманітарного університету (2005-2008 рр.).

Публікації. Результати дисертаційної роботи викладено в 7 одноосібних публікаціях, з яких 4 – у фахових виданнях ВАК України.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, 19 додатків. Загальний обсяг роботи становить 231 сторінку. У тексті вміщено 26 таблиць, 4 рисунки, 13 діаграм, що обіймають 1 сторінку основного тексту. Додатки викладено на 41 сторінці. У списку використаних джерел 295 найменувань, що охоплюють 23 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** розкрито актуальність дисертаційної роботи, визначено її об'єкт, предмет, обґрунтовано мету і завдання, її наукову новизну, практичне значення, наведено відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження, структуру дисертації.

У **першому розділі** «Теоретико-методичні засади формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови» розкрито результати наукового пошуку щодо проблеми формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку, схарактеризовано особливості активізації навчання дошкільників та їхньої мовленнєвої діяльності як важливого складника становлення особистості, проаналізовано проблеми мовленнєвої активності й білінгвізму старших дошкільників у сучасній лінгводидактиці та стан навчання дошкільників англійської мови в практиці роботи дошкільних навчальних закладів, визначено критерії сформованості мовленнєвої активності старших дошкільників у процесі опанування англійської мови.

Вітчизняні та зарубіжні вчені досліджували проблему формування мовленнєвої активності крізь мовленнєву готовність дітей як лінгводидактичну проблему (Л. Айдарова, А. Арушанова, А. Богуш, М. Вашуленко, Л. Журова, Г. Ніколайчук, Л. Калмикова, Ф. Сохін, Є. Струніна, О. Усова, О. Хорошковська, Н. Шиліна); комунікативний підхід до розвитку мовлення дітей (Л. Айдарова, М. Лісіна, А. Маркова, Т. Піроженко); спілкування як основний різновид діяльності дошкільників (Д. Ельконін, М. Лісіна) та ін.

У теоретичних дослідженнях мовленнєвий акт розглядають як

чинник мовленнєвої діяльності, який можливий за умови виникнення певної мовленнєвої ситуації й орієнтування в ній. Мовленнєва діяльність завжди має комунікативний характер, адже формування та розвиток її якісних характеристик реалізується в процесі мовленнєвого спілкування. Поступовий розвиток у дітей мовленнєвих умінь і навичок суттєво впливає на процес спілкування, істотно збагачує, удосконалює його.

Одним із чинників будь-якої діяльності дитини є її психічна активність як потреба організму в пізнанні довкілля, суспільних взаємовідносин та самого себе.

Активність дітей у навчанні в педагогіці розглядають як дидактичний принцип, що вимагає від педагога такої організації навчального процесу, який би стимулював у дітей їхню самостійність, ініціативність, креативність, прагнення до пізнання нового, розвитку мислення і мовлення.

Навчання дітей мови (як рідної, так і іноземної) відбувається в процесі мовленнєвої діяльності, яка складається з актів говоріння і слухання. Сутність володіння мовленням одного суб'єкта визначає ступінь зрозумілості іншим. Відтак, активність мовлення обумовлюється ступенем володіння мовцем мовленнєво-вимовним актом і ступенем розуміння мовлення.

Учені (А. Богуш І. Зимня, О. Леонтьєв) тлумачать мовленнєву активність як здатність суб'єкта певного комунікативного акту висловлюватись і водночас сприймати (розуміти) мовлення іншого. А ці здатності відповідно залежать від ступеня володіння мовою і способів її вживання. За С. Рубінштейном, розуміння мовлення вже включає в себе його активне використання.

Активність виступає у двох формах: активації й активізації. Активація мовленнєвої діяльності – це переведення взаємозв'язку говоріння й слухання зі стану їх відсутності в наявний стан (І. Зимня).

Англомовну мовленнєву активність дітей старшого дошкільного віку розуміємо як збільшення питомої ваги активності дитини в процесі англомовної мовленнєвої діяльності, переведення складників англомовної мовленнєвої діяльності (говоріння, слухання) на більш високий рівень, що полягає в доповненні їх новими якісними змінами.

Для характеристики англомовної мовленнєвої активності було визначено три критерії формування цієї якості – мотиваційний, змістовий і вольовий. Сутність цих критеріїв витлумачено як основні показники сформованості англомовної мовленнєвої активності дошкільників. Так, визначено мотиваційний критерій з показниками: бажання дітей спілкуватись англійською мовою, позитивне ставлення дітей до занять, розвиток пізнавального інтересу, прагнення до вивчення

англійської мови. Змістовий критерій з показниками: розуміння змісту англомовної лексики, опанування англомовних лексико-граматичних навичок, логічна послідовність у складанні діалогічного та монологічного висловлювань англійською мовою. Вольовий критерій з показниками: наполегливість дитини в розв'язанні поставлених англійською мовою завдань, розвиток самооцінки та самоконтролю, вияви ініціативи. У межах кожного критерію розроблено комплекс завдань, що забезпечували вірогідність отриманих даних.

Порівняльний аналіз програм навчання і виховання дітей старшого дошкільного віку засвідчив, що завдання з розвитку рідного мовлення в старших дошкільників у всіх програмах мають чимало спільного. Проте в них не враховано навчання дітей старшого дошкільного віку англійської мови, що за чинними програмами з дошкільної освіти не є обов'язковим напрямом розвитку мовленнєвої активності дитини. Лише у варіативній частині програм «Малютко» та «Дитина в дошкільні роки» передбачено вивчення іноземної мови в дошкільному віці.

Поряд з цим анкетування батьків і вихователів засвідчило позитивне ставлення та зацікавленість у навчанні дошкільників англійської мови. Умотивовується це актуальністю проблеми, її помітною важливістю, позитивним впливом на загальний інтелектуально-культурний розвиток дитини. Спираючись на отримані дані, у подальшому експериментальному навчанні старших дошкільників англійської мови було створено необхідні педагогічні умови, що забезпечили достатній рівень розвитку мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку.

У **другому розділі** «Експериментальна методика навчання дітей старшого дошкільного віку англійської мови» описано експериментальну модель та методику реалізації педагогічних умов формування мовленнєвої активності старших дошкільників у процесі навчання англійської мови, розкрито змістовий аспект формування мовленнєвої активності, підтверджено ефективність експериментальної роботи.

Особливості мовленнєвої активності дітей, визначені за результатами серії завдань констатувального етапу експерименту, узагальнено за трьома рівнями – достатнім, середнім, низьким. Достатній рівень (24-26 балів) виявлявся в тому, що дитина завжди правильно обирала картинку, яка відповідала її назві; обсяг діалогічного та монологічного висловлювання складав по 4 речення; діалог вівся вільно, чітко, логічно; дитина брала активну участь у запропонованих іграх, безпомилково називала англійською мовою сховані експериментатором іграшки, дотримуючись граматичної структури; одержувала максимальну кількість заохочувальних фішок; вибирала із запропонованих карток із зображенням різних видів діяльності максимальну кількість (4), що за

змістом відповідало навчальній діяльності; вибирала слухання казки замість можливої участі в цікавій грі; виявляла наполегливість під час виконання поставлених завдань; уважно слухала експериментатора; чітко дотримувалася відповідних інструкцій; під час виконання завдання не відволікалася; виявляла інтерес до запропонованих завдань.

Середній рівень (16-22 бали): дитина не завжди правильно називала сховані іграшки; відчувала певні труднощі у використанні необхідних граматичних структур; обсяг діалогічного та монологічного висловлювання складав по 3 речення; діалог і монолог проходив у повільному темпі; із запропонованих карток із зображенням різних видів діяльності вибирала 3 картки, зміст яких відтворював навчальну діяльність; обирала слухання казки, натомість часто відволікалася, виявляла бажання гратися; виконувала поставлені завдання; часом спостерігалася відхилення від інструкцій експериментатора; виявляла загальний інтерес до виконання запропонованих завдань.

Низький рівень (8-15 балів): дитина ігнорувала інструкції експериментатора; не завершувала виконання завдання; не виявляла інтересу до запропонованих завдань; подекуди відмовлялася від виконання завдання загалом; обсяг діалогічного та монологічного висловлювання складав по 1-2 речення; не дотримувалася запропонованої схеми ведення діалогу та монологу; часто припускалася помилок у граматичному оформленні висловлювань, не розкривала теми; були відсутні правильні відповіді щодо схованих іграшок, виявляла пасивність; серед запропонованих карток із зображенням різних видів діяльності обирала здебільшого ті, що відображали ігрову (подекуди трудову) діяльність; віддавала перевагу грі, а не слуханню цікавої пізнавальної казки.

За результатами зрізів констатувального етапу експерименту більшість обстежених дітей експериментальної (55,5% – 25 осіб) та контрольної (54,9% – 28 осіб) груп (далі – ЕГ та КГ відповідно) показали середній рівень сформованості англійської мовленнєвої активності; достатній рівень продемонстрували 26,7% дітей (12 осіб) ЕГ та 25,5% КГ, що дорівнювало 13 особам. Низький рівень виявили 17,8% дітей (8 осіб) ЕГ та 19,6% (10 осіб) КГ.

Метою формувального етапу експерименту було створення та реалізація таких педагогічних умов формування мовленнєвої активності старших дошкільників, як-от: комунікативна спрямованість процесу навчання англійської мови; диференційовано-індивідуалізований підхід до навчання; наявність позитивних емоційних стимулів навчання.

На формувальному етапі експерименту було розроблено експериментальну модель та методичку реалізації визначених

педагогічних умов.

Експериментальна модель охоплювала три напрями роботи: навчання дітей англійської мови на заняттях, робота з дітьми з англійської мови поза навчальними заняттями та робота батьків з дітьми вдома. Навчання дітей на заняттях здійснювалося за розробленим нами календарно-тематичним планом, який охоплював 105 занять.

Заняття з англійської мови проводилися за такою структурою: організаційний момент; фонетичні вправи та ігри; лексична робота з теми; ігри та ігрові вправи; діалог з теми, що вивчалася; ігри і вправи на закріплення граматичних навичок; розмовне мовлення; ігри і вправи на закріплення теми. Усі заняття мали груповий та індивідуально-груповий характер, об'єднували від 6 до 12 дітей, що забезпечувало максимальну мовленнєву активність.

У розробленій і впровадженій системі занять увага спрямовувалася на інтегроване оволодіння дітьми англомовними мовленнєвими вміннями на рівні, достатньому для здійснення англомовного спілкування у двох видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні та говорінні. Меті формування мовленнєвої активності дошкільників підпорядковувалися також дидактичні й рухливі ігри. Наведемо окремі назви ігор, що проводилися на заняттях з англійської мови і мали виключно комунікативний характер: «У зоопарку», «Так чи ні?», «Скажи, хто в мене є?», «Скажи, хто це?», «Неочікувана зустріч», «Завітай до мене в гості!», «Магазин іграшок», «Веселий ланцюжок», «Великий чи маленький», «Кольорові кульки» «Скажи, що в тебе є, якого воно кольору?/ розміру?», «Моя улюблена іграшка» та ін. Під час навчальних занять та ігор експериментатор стимулював дітей до вияву ініціативи в спілкуванні англійською мовою, інтересу до її вивчення, максимального здійснення елементарної комунікативної діяльності англійською мовою.

Уміле володіння мімікою, жестами, голосовими модуляціями, методично правильне оперування різними способами семантизації мовного матеріалу, чергування методів, прийомів, форм навчання, вчасна й доцільна зміна режимів роботи з дітьми, урахування загального рівня розвитку та розвитку мовлення кожної окремої дитини, давало педагогові можливість досягати основної мети – формування англомовної мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку.

Крім занять, щоденно проводилася робота на закріплення англомовних мовленнєвих умінь і навичок у повсякденному житті, у процесі режимних моментів: у ранкові години під час прийому дітей («Який одяг (взуття?)»), «Будьмо вдячні!»), на прогулянках («Назви англійською!»), «Що ти бачиш навколо?»), у процесі спостережень

(«Якого кольору квіти (листя, небо)?», «Почуй команду!»), у рухливих і дидактичних іграх («Відгадай, хто це?», «Майбутні фермери»), театралізованих іграх, під час розваг. Протягом дня діти в ігровій діяльності розподіляли самі ролі, будували монологічні й діалогічні висловлювання англійською мовою з тем: «Свійські та дикі тварини» (гра-драматизація), «Продукти харчування» (гра «Магазин»), «Транспорт» (гра з конструювання) та ін. Під час організації свят і розваг дітей стимулювали згадування вивченої англійської лексики, віршів, пісень, прислів'їв. Третій напрям роботи передбачав залучення батьків до закріплення вивченого дітьми англійського матеріалу в дошкільному закладі в домашніх умовах. Один раз на місяць проводилися семінари та консультації для батьків відповідно до тематики занять з дітьми.

Нами були підготовлені тематичні папки-пересувки з дидактичним матеріалом і методичними порадами батькам: це ігри, ігрові вправи, слова для закріплення, вірші, пісні, вправи-доручення і т. ін. Наприклад: під час сніданку, обіду, вечері батькам пропонувалося запитати в дітей, як називаються англійською мовою страви, посуд, слова подяки; під час умивання – повторити назви умивальних приналежностей; під час укладання спати – назви постільних приналежностей; на прогулянці організувати гру «Що ти бачиш?» (назви англійською мовою).

Отже, забезпечення системного, цілеспрямованого навчання дошкільників англійської мови за трьома визначеними напрямками (під час навчальних занять, поза навчальними заняттями під керівництвом педагога та вдома під керівництвом батьків) позитивно вплинуло на формування в них стійкого інтересу до вивчення англійської мови, стимулювало мовленнєву активність дітей.

На завершальному етапі експериментальної роботи було проведено прикінцевий зріз, методика якого була аналогічною зрізові констатувального етапу. Проте зміст завдань було дещо ускладнено з урахуванням лінгвістичного матеріалу, який діти засвоїли в процесі навчання.

Таблиця

Рівні сформованості мовленнєвої активності за результатами констатувального та прикінцевого етапів експерименту

Група	Рівні сформованості мовленнєвої активності					
	ДОСТАТНІЙ		СЕРЕДНІЙ		НИЗЬКИЙ	
	Констату вальний зріз	Прикінце вий зріз	Констату вальний зріз	Прикінце вий зріз	Констату вальний зріз	Прикінце вий зріз
ЕГ	26,7%	89,6%	55,5%	10,4%	17,8%	-
КГ	25,5%	44,4%	54,9%	38,4%	19,6%	17,2%

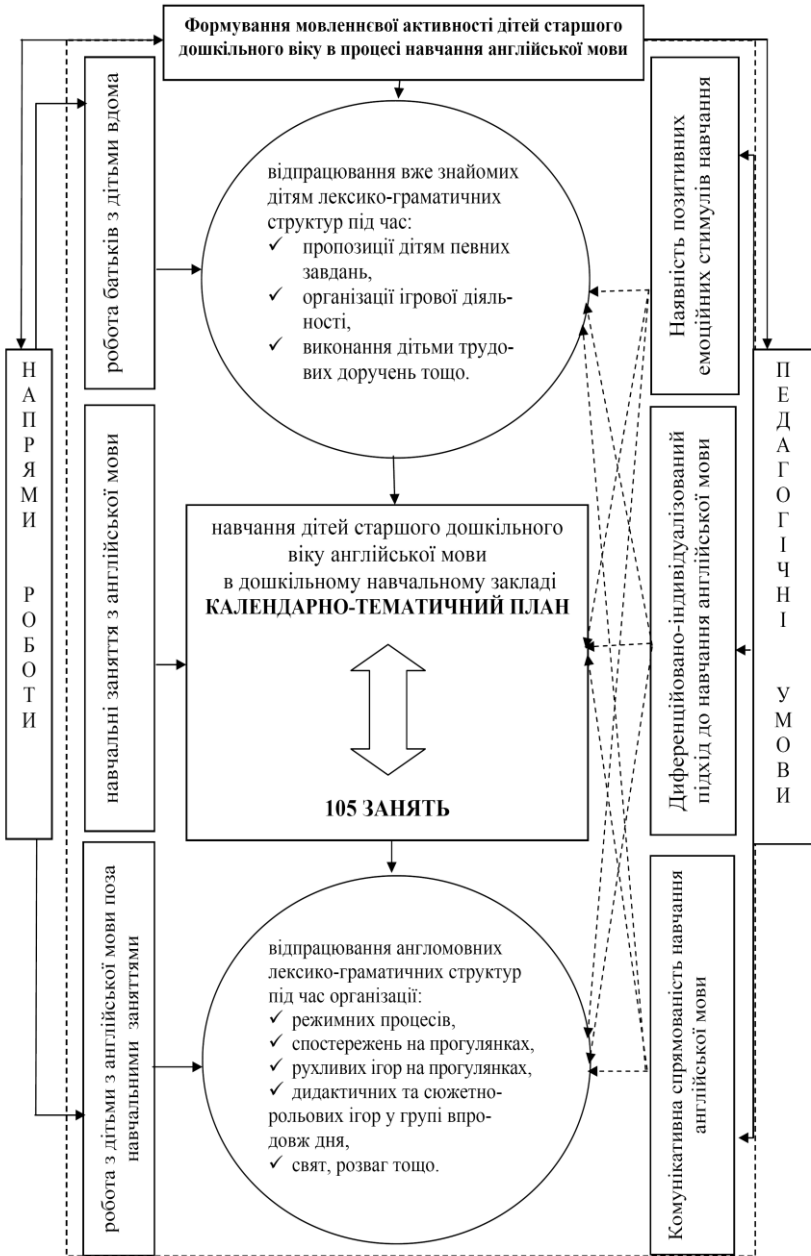

Рис. 1. Модель формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови

Проаналізувавши порівняльні дані прикінцевого зрізу в ЕГ і КГ, констатуємо, що рівень сформованості мовленнєвої активності в дітей, що входили до ЕГ, виявився значно вищий ніж у дітей КГ. Так, діти ЕГ з достатнім рівнем сформованості мовленнєвої активності відтепер склали 89,6% (40 осіб), у КГ – 44,4% (23 особи). У 10,4% учасників ЕГ (5 осіб) був середній рівень сформованості мовленнєвої активності. У КГ таких дітей було 38,4%. (19 осіб) У дітей ЕГ не було виявлено низького рівня сформованості мовленнєвої активності. Водночас у дітей контрольних груп низький рівень ще був у 17,2% (9 осіб).

Для перевірки ефективності застосованої експериментальної методики формування мовленнєвої активності старших дошкільників у процесі навчання англійської мови використовувалися методи багатовимірного статистичного аналізу. Аналіз даних педагогічного експерименту з огляду на багатовимірність був виконаний за декількома напрямками (аналіз сумарних оцінок за визначеними критеріями дали певне уявлення про характер змін, які відбулись у двох вибірках після здійснення експерименту; аналіз структури детальних оцінок за критеріями; аналіз багатовимірних сукупностей ЕГ; аналіз багатовимірних середніх). Проведений статистичний аналіз переконливо засвідчив високу вірогідність результатів дослідження.

Дані прикінцевого зрізу дають підстави для твердження, що проведений педагогічний експеримент помітно вплинув на процес формування мовленнєвої активності дітей зазначеної вікової категорії в процесі навчання їх англійської мови.

Отже, експериментальне навчання підтверджує ефективність упровадження розробленої методики формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови.

У **висновках** викладено результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації досліджено педагогічні умови формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі вивчення англійської мови; обґрунтовано й експериментально перевірено модель і методику їх реалізації.

1. Активність – це якість особистості, що виявляється в готовності, спроможності й прагненні до самостійної діяльності, а також добрі оптимальних шляхів для досягнення поставленої мети. Мовленнєва активність є однією із численних форм загальної активності, відображенням потреб, що виникають у дитини відповідно до конкретних ситуацій спілкування. Англомовна мовленнєва активність є відображенням потреб, що виникають у дитини відповідно до чинних проблемних завдань у змодельованих ситуаціях спілкування

англійською мовою. Англомовну мовленнєву активність дітей старшого дошкільного віку розуміємо як збільшення питомої ваги активності дитини в процесі англомовної мовленнєвої діяльності, переведення складників англомовної мовленнєвої діяльності (говоріння, слухання) на більш високий рівень, а саме доповнення їх новими якісними змінами.

2. Результати констатувального обстеження старших дошкільників дали змогу схарактеризувати рівні сформованості в них англомовної мовленнєвої активності: *достатній рівень* (діти завжди правильно вибирали картинку, що відповідала її назві; обсяг їхнього діалогічного та монологічного висловлювання становив по 4 речення; брали активну участь у запропонованих іграх, безпомилково називали англійською мовою сховані експериментатором іграшки, правильно застосовуючи граматичні структури; виявляли наполегливість під час виконання поставлених завдань; чітко дотримувалися відповідних інструкцій; виявляли інтерес до запропонованих завдань); *середній рівень* (діти мали певні труднощі у використанні необхідних граматичних структур; обсяг їх діалогічного та монологічного висловлювання – по 3 речення; виконували поставлені завдання, але іноді відволікалися; часом спостерігалось відхилення від інструкцій експериментатора; загалом, виявляли інтерес до виконання запропонованих завдань); *низький рівень* (діти майже не дотримувалися інструкцій експериментатора; не виконували завдання повністю; не виявляли інтересу до запропонованих завдань; іноді загалом відмовлялися від виконання завдання; обсяг діалогічного та монологічного висловлювання цих дітей складав по 1-2 речення).

3. За результатами констатувального етапу експерименту більшість обстежених дітей ЕГ (55,5% – 25 осіб) та КГ (54,9% – 28 осіб) показали середній рівень сформованості англомовної мовленнєвої активності; достатній продемонстрували 26,7% респондентів (12 осіб) ЕГ та 25,5% – КГ (13 осіб). Низький рівень виявили 17,8% дітей (8 осіб) в ЕГ та 19,6% (10 осіб) у КГ. Зауважимо, що більшість респондентів виявила середній рівень сформованості мовленнєвої активності за трьома критеріями. Аналогічна тенденція простежувалася й у показниках низького та достатнього рівнів (за відсотками вони практично однакові).

4. Виявлено та науково обгрунтовано педагогічні умови формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови, а саме: комунікативна спрямованість навчання англійської мови; диференційовано-індивідуалізований підхід до навчання англійської мови; наявність позитивних емоційних стимулів навчання.

5. Визначено критерії формування англомовної мовленнєвої

активності з відповідними показниками: **мотиваційний** (бажання дітей спілкуватись англійською мовою й усвідомлення її ролі, позитивне ставлення дошкільників до занять англійською мовою, розвиток пізнавального інтересу, прагнення дітей до її вивчення); **змістовий** (розуміння англомовної лексики, оволодіння англомовними лексико-граматичними навичками, логічна послідовність складання діалогічного та монологічного висловлювань англійською мовою); **вольовий** (наполегливість у розв'язанні поставлених завдань англійською мовою, розвиток самооцінки та самоконтролю, вияви ініціативи). Доведено, що навчання дошкільників англійської мови, з одного боку, є педагогічним процесом, заґрунтованим на інтерактивній взаємодії педагога та дитини, з іншого – явищем особистісно-внутрішнім.

6.3 урахуванням сутності і структури поняття «англомовна мовленнєва активність» у дослідженні розроблено модель та експериментально апробовано методику формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови, окреслено основні напрями експериментального навчання: організація роботи з дітьми під час навчальних занять, поза ними та вдома (з батьками). На кожному з вищеназваних напрямів навчання в органічному взаємозв'язку здійснювалася реалізація визначених педагогічних умов формування англомовної мовленнєвої активності.

7. Як свідчать експериментальні дані, рівень сформованості англомовної мовленнєвої активності в дітей, що входили до експериментальних груп, виявився значно вищим, порівняно з учасниками контрольних груп. Респонденти експериментальних груп із достатнім рівнем сформованості англомовної мовленнєвої активності становили 89,6% (40 осіб), що значно перевищувало цей показник у контрольних групах (44,4% – 23 особи). Незначна кількість учасників (10,4% – 5 осіб) експериментальних груп продемонструвала середній рівень сформованості англомовної мовленнєвої активності. У контрольних групах цей показник становив 38,4% (19 осіб). Крім того, у дітей експериментальних груп був відсутній низький рівень сформованості англомовної мовленнєвої активності, тоді як у дітей контрольних груп він спостерігався в 17,2% (9 осіб). Результати статистичної обробки експериментальних даних засвідчили ефективність застосованої методики і достовірність здобутих результатів.

Проведене дослідження не претендує на всебічне й вичерпне висвітлення заявленої проблеми. До подальших напрямів дослідження відносимо: вивчення та розробку шляхів наступності у формуванні

мовленнєвої активності старших дошкільників і молодших школярів у процесі навчання англійської мови; використання інтерактивних методів формування мовленнєвої активності дітей у процесі навчання іноземної мови в умовах дошкільного навчального закладу та родини.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Бойко О. В. До проблеми наступності у навчання старших дошкільників та молодших школярів англійської мови / О. В. Бойко // Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університету. – № 1. – Бердянськ : БДПУ, 2005. – С. 68–74. – (Серія : педагогічні науки).

2. Бойко О. В. Використання наочності як засіб формування мовленнєвої активності у процесі навчання іноземної (англійської) мови дітей старшого дошкільного віку / О. В. Бойко // Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університетів. – № 3. – Бердянськ : БДПУ, 2006. – С. 23–28. – (Серія : педагогічні науки).

3. Бойко О. Особливості формування мовленнєвої активності у дітей на заняттях з іноземної (англійської) мови / О. Бойко // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя : науковий журнал / За редакцією Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ, 2006. – № 5. – С. 45–48. – (Серія : педагогічні науки).

4. Бойко О. Змінюємо навчальні режими / О. Бойко // Дошкільне виховання. – № 3. – 2008. – С. 22–23.

5. Бойко О. В. Преимущество в обучении английскому языку детей дошкольного и младшего школьного возраста / О. В. Бойко // Воспитание в процессе обучения : Материалы междунар. науч.-практ. конф., Минск, 17 февр. 2005 г. В 2 ч. Ч. 1. Материалы научных исследований отечественных и зарубежных ученых / Бел. гос. пед. у-нт им. М. Танка ; редкол. Н. С. Старжинская [и др.] ; отв. ред. Д. Н. Дубинина. – Мн. : БГПУ, 2005. – С. 20–23.

6. Бойко О. В. Обучение английскому языку старших дошкольников и младших школьников в ракурсе рассмотрения проблемы преимуществности в обучении / О. В. Бойко // Мир детства и образование : с. материалов междунар. науч.-практ. конф., посвящённой памяти А. Н. Троян / М-во образования и науки Российской Федерации, Федеральное агентство по образованию. – Магнитогорск, 2007. – С. 299–302.

7. Бойко О. В. Формування мовленнєвої активності старших дошкільників в процесі вивчення англійської мови / О. В. Бойко // Матеріали Х підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДГУ : зб. наук.

праць / за заг. ред. К. В. Балабанова / М-во освіти України, Маріуполь : МДГУ, 2008. – С. 192–194.

АНОТАЦІЯ

Бойко О. В. Формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка. – Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського, Одеса, 2009.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови. У роботі розкрито зміст навчання англійської мови, сутність та особливості формування англомовної мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку, розроблено та експериментально перевірено модель формування цієї якості, визначено основні критерії (мотиваційний, змістовий, вольовий) та їх показники, педагогічні умови формування англомовної мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови: комунікативна спрямованість процесу навчання; диференційовано-індивідуалізований підхід до навчання; наявність позитивних емоційних стимулів навчання.

Ключові слова: англомовна мовленнєва активність, мотиваційний критерій, змістовий критерій, вольовий критерій, комунікативна спрямованість, диференційовано-індивідуалізований підхід, емоційні стимули навчання.

АННОТАЦИЯ

Бойко О. В. Формирование речевой активности детей старшего дошкольного возраста в процессе обучения английскому языку. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.08 – дошкольная педагогика – Южноукраинский государственный педагогический университет им. К. Д. Ушинского, Одесса, 2009.

Диссертационное исследование посвящено проблеме формирования речевой активности детей старшего дошкольного возраста в процессе обучения английскому языку. В работе раскрывается содержание обучения английскому языку, сущность и особенности формирования англоязычной речевой активности детей старшего дошкольного возраста, разработана и экспериментально апробирована модель

формирования этого качества, определены основные критерии (мотивационный, смысловой, волевой), показатели, педагогические условия формирования речевой активности детей старшего дошкольного возраста в процессе обучения английского языка: коммуникативная направленность процесса обучения; дифференциация и индивидуализация обучения; наличие положительных эмоциональных стимулов обучения.

Названные критерии идентифицируются в основных показателях ее сформированности: мотивационный (желание детей общаться на английском языке и осознание его роли, положительное отношение дошкольников к занятиям английским языком, развитие познавательного интереса, стремления детей к его изучению); содержательный (понимание иноязычной лексики, овладение иноязычными лексико-грамматическими навыками, логическая последовательность составления диалогического и монологического высказываний на английском языке); волевой, что предусматривает настойчивость в решении поставленных заданий на иностранном языке, развитие самооценки и самоконтроля, проявление инициативы.

Характерной особенностью экспериментальной методики является систематическое, организованное обучение английскому языку по всем определенным моделью направлениям, что положительно повлияло на эффективность формирования речевой активности старших дошкольников.

Как свидетельствуют наблюдения, уровень сформированности речевой активности у детей, которые входили в состав экспериментальных групп, значительно выше, по сравнению с участниками контрольных групп. Респонденты экспериментальных групп с достаточным уровнем сформированности речевой активности составляют 89,6% (40 человек), что значительно превышает их число в контрольных группах (44,4% – 23 человека). Такие дошкольники всегда активно участвовали в предлагаемых экспериментатором играх, давали правильные, логические ответы, свободно и четко строили диалогическое и монологическое высказывание. Кроме того, у детей прослеживался устойчивый интерес к изучению английского языка, достаточно сформированными оказались такие волевые качества, как настойчивость, инициатива, навыки контроля и самоконтроля.

Незначительное количество участников экспериментальных групп (10,4% – 5 человек) продемонстрировали средний уровень сформированности речевой активности. В контрольных группах их количество составляет 38,4% (19 человек). Дети со средним уровнем сформированности речевой активности имели определенные трудности

в грамматически правильном построении высказываний, в оперировании лексическими единицами и т.д. Время от времени они отвлекались от выполнения предложенных заданий, отдавая предпочтение игровой деятельности. В целом же, респонденты проявили заметный интерес к изучению английского языка.

По данным экспериментальных опытов (конечный срез), дошкольники экспериментальных групп не показали низкого уровня сформированности речевой активности. Но у детей, которые входили в состав контрольных групп, низкий уровень выявлен у девяти человек (17,2%). Такие дети практически не придерживались инструкций экспериментатора, часто допускали ошибки в лексико-грамматическом оформлении диалогических и монологических высказываний. Кроме того, иногда наблюдался полный отказ от выполнения задания. Обычно дошкольники отдавали предпочтение игровой деятельности, не проявляя стойкого интереса к изучению английского языка.

Сопоставление процентных показателей наглядно демонстрирует существенные положительные изменения в уровнях сформированности речевой активности старших дошкольников в процессе обучения английскому языку. Прослеживается существенная динамика уровней сформированности англоязычной речевой активности детей контрольных и экспериментальных групп. Сравнительный анализ результатов до и после формирующего этапа эксперимента свидетельствует о возможности и эффективности применения методики формирования речевой активности старших дошкольников в процессе обучения английскому языку.

Обеспечение системного, целенаправленного обучения дошкольников английскому языку по трём определенными направлениями положительно повлияло на формирование у них стойкого интереса к изучению иностранного языка, волевых качеств, существенно стимулировало речевую активность детей.

Обеспечение речевой активности старших дошкольников в процессе обучения английскому языку возможно при условиях коммуникативной направленности процесса обучения; дифференцированно-индивидуализированного подхода к обучению; наличия положительных эмоциональных стимулов обучения.

Ключевые слова: англоязычная речевая активность, мотивационный критерий, смысловой критерий, волевой критерий, коммуникативная направленность, дифференцированно-индивидуализированный подход к обучению, эмоциональные стимулы обучения.

ANNOTATION

Boyko O. V. Forming of the senior preschool children's speech activity in the process of teaching English. – Manuscript.

The dissertation aimed at getting the candidate degree of Pedagogical science in specialty 13.00.08 – Preschool Pedagogics. South Ukrainian State pedagogical University named after K. D. Ushinsky, Odesa, 2009.

The scientific work is devoted to the problem of forming of the senior preschool children's speech activity in process of teaching English. The dissertation lays bare the content of teaching English and forming of the senior preschool children's speech activity peculiarities; the model and the methodology of step by step forming of this feature are made, the main criteria (motivational, substantial, volitional) and factors, pedagogical conditions of forming of the senior preschool children's speech activity in process of teaching English are also defined in thesis. They are: communicative tendency of the teaching process, taking into account the age-specific features of children, differentiation and individualization of teaching, organized in interactive mode, presence of children's positive emotional stimulus.

Key words: foreign speech activity, criteria: motivational, substantial, volitional, communicative tendency, differentiation and individualization of teaching, emotional stimulus of teaching.

Підп до друку 04. 03.2009. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times » Друк цифровий. Ум. друк .арк. 0,9.
Тираж 100 пр. Зам. № 12/09
Видавець і виготовлювач Букаєв Вадим Вікторович
вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02.03.2007 р.
Тел. 80949464393, 80487431393 email - bukaev@gmail.com